

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ
АГРЕСІЇ**

**МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції**

19 червня 2026 року

**Одеса
2026**

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
19 червня 2026 року

ОДЕСА
2026

УДК 342.7:341.3:364(477)

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Давиденко В.В., ректор університету, кандидат юридичних наук, доцент

Заступник голови:

Корнієнко М.В., перший проректор університету, доктор юридичних наук, професор

Члени оргкомітету:

Бабчук О.Г., завідувач кафедри психології та педагогіки, кандидат психологічних наук, доцент;

Гугулан Є., завідувач кафедри приватного права Академії «Штефана Великого», Міністерство внутрішніх справ Республіки Молдова, доктор філософії, доцент;

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент;

Ковальова О.В., професор кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент;

Матієнко Т.В., професор кафедри психології та педагогіки, кандидат юридичних наук, доцент;

Пасько О.М., професор кафедри психології та педагогіки, доктор юридичних наук, доцент;

Пишна А.Г., завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент;

Сухарєва А.О., професор кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент;

Тетерятник Г.К., завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики, доктор юридичних наук, професор;

Томіна В.Ю., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Захист прав дитини в умовах військової агресії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 червня 2026 р.). Одеса : ОДУВС, 2026 – 465 с.

Григоращенко О. В.
доктор філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ МАТЕРІ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ САМОСТІЙНОГО ВИХОВАННЯ БАТЬКОМ ДІТЕЙ ПОДРУЖЖЯ З МЕТОЮ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Розслідування правопорушень, пов'язаних з дітьми, є одним із найбільш складних і водночас соціально значущих напрямів кримінального провадження, оскільки перебуває на перетині кримінального процесуального права, міжнародних стандартів захисту прав дитини та завдань держави щодо забезпечення правопорядку. Особливість цієї категорії проваджень полягає в необхідності поєднання ефективного реагування на протиправну поведінку відносно неповнолітніх із дотриманням принципу найкращих інтересів дитини, гуманізації правосуддя та спрямованості на ресоціалізацію. Питання позбавлення батьківських прав матері та встановлення факту самостійного виховання дітей батьком у сучасних умовах набуває особливої актуальності у зв'язку з воєнним станом в Україні та посиленням контролю за перетином державного кордону. Зазначені правові механізми, які за своєю суттю спрямовані на забезпечення найкращих інтересів дитини, дедалі частіше стають об'єктом зловживань з боку окремих осіб з метою обходу встановлених законодавством обмежень.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про оборону України», ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[1] воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Конституцією України у статті 33 закріплено право кожного, хто на законних підставах перебуває на території України, вільно залишати її територію. Проте, таке право не є абсолютним і може обмежуватися в умовах воєнного або надзвичайного стану (стаття 64 Конституції України)[2].

З метою здійснення заходів правового режиму воєнного стану, обмежено виїзд з України громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, окрім окремих категорій осіб, яким дозволено перетин державного кордону України. Окрім того, пунктом 6 частини 1 статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[3], передбачено, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням

органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану, зокрема встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів.

Відповідно до положень сімейного та кримінального законодавства України, позбавлення батьківських прав є крайнім заходом впливу, який застосовується виключно у випадках неналежного виконання батьківських обов'язків або загрози інтересам дитини. Водночас встановлення факту самостійного виховання дитини батьком має юридичне значення для реалізації певних соціальних гарантій, а також може впливати на можливість виїзду за межі держави в умовах воєнного стану. Однак у практиці останніх років простежується тенденція використання зазначених правових інститутів не за їх прямим призначенням, а як інструменту для незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Такі дії можуть полягати у фіктивному позбавленні батьківських прав матері або штучному створенні підстав для визнання батька єдиним опікуном дітей, що дозволяє уникнути встановлених обмежень щодо виїзду військовозобов'язаних осіб. Наприклад, є приклади коли судді районних судів України за попередньої змовою розробили та впровадили схему незаконного виїзду чоловіків призовного віку за межі країни та уникнення ними від мобілізації, яка полягає у винесенні фіктивних рішень про розірвання шлюбу, позбавлення батьківських прав матері та встановлення факту самостійного виховання батьком дітей подружжя. Отже, особа підшукує клієнтів, отримує від останніх у електронній формі копії паспортів, кодів, свідоцтва про шлюб, свідоцтва про народження дитини та копію її коду, номери телефонів, та повідомляє, що протягом 10 робочих днів рішення суду вже буде готове без їхньої присутності та без участі органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою. Фактично, розгляд справи не відбувається та виноситься (формальні рішення). Після виготовлення рішень суду щодо розірвання шлюбу, позбавлення батьківських прав та встановлення факту самостійного виховання батьком дитини, особа передає відповідні судові рішення замовнику, за що отримує раніше обговорену суму грошової винагороди, яка складає від 3000-10000 тисяч доларів США.

При цьому, за результатами аналізу судових рішень та інших процесуальних актів вбачається той факт, що справи розглядаються фіктивно, обставини справи, що мають значення залишаються не доведеними, рішення винесені з грубими порушеннями норм матеріального та процесуального права, фактично без мети захисту прав дитини в розумінні Конвенції «Про права дитини», Закону України «Про охорону дитинства», лише за для отримання потрібного рішення, яке за своєю юридичною складовою надає можливість батьку дитини безперешкодно перетинати кордон України та уникати мобілізації.

Зокрема, рішення виносяться з систематичними порушеннями правил підсудності (визначається за загальним правилом за місцем проживання відповідача, ст. 27 ЦПК України); 3 порушеннями процесуальних строків - розгляд справи здійснюється в термін 10-12 днів з моменту відкриття провадження по справі, фактично без можливості надання процесуальних документів сторонами (відзиву на позовну заяву, термін надання якого не може бути меншим ніж п'ятнадцять днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження, відповідно до ст. 178 ЦПК України)[4].

Це породжує низку складних правових і етичних питань, зокрема щодо належної перевірки обґрунтованості таких рішень судами, запобігання фальсифікаціям доказів, а також притягнення винних осіб до відповідальності за зловживання правом і вчинення кримінальних правопорушень. Окремої уваги потребує забезпечення балансу між захистом прав дитини та необхідністю недопущення використання сімейно-правових інститутів у протиправних цілях.

Так, необхідно зазначити, що розгляд зазначених справ відповідно до ч. 4 ст. 19 Сімейного кодексу України[5] здійснюється з обов'язковою участю органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою, що вказує на порушення законодавства суддями під час винесення судових рішень, які фактично до судового засідання їх не залучають. Потрібно зазначити, що подружжя за вказаними справам продовжують перебувати у фактичних шлюбних відносинах, спільно проживати, вести побут та здійснювати спільне виховання дитини. За наявною інформацією, особи, які отримали зазначені рішення суду з метою уникнення мобілізації продовжують мешкати разом та виховувати спільних дітей.

У ході огляду реєстру судових рішень було встановлено, що протягом 2023 - 2024 року суддями за вказаною схемою винесено 148 судових рішень. На сьогоднішній час, 20 осіб чоловічої статі, які отримали зазначені рішення виїхали за межі України та не повернулись.

Отже, аналіз порушеної проблематики свідчить про наявність серйозних викликів у сфері застосування сімейного законодавства України в умовах воєнного стану, а використання процедур позбавлення батьківських прав та встановлення факту самотійного виховання дітей не за їх цільовим призначенням підриває довіру до правових інститутів і створює передумови для вчинення кримінальних правопорушень, зокрема пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон. Ефективне вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, посилення судового контролю за обґрунтованістю відповідних рішень, підвищення рівня міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів, а також запровадження дієвих механізмів виявлення та запобігання зловживанням. Водночас пріоритетом має залишатися забезпечення найкращих інтересів дитини, недопущення формального підходу до вирішення сімейних спорів та гарантування реального захисту прав і свобод усіх учасників правовідносин. Лише за умови дотримання цих принципів можливе формування ефективної та справедливої правозастосовної практики, яка

відповідатиме як національним інтересам, так і міжнародним стандартам у сфері прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про правовий режим воєнного стану. Закон від 12.05.2015 № 389-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Цивільний процесуальний кодекс України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
5. Сімейний кодекс України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

Гутник А.В.

Калуський РВП ГУНП в Івано-Франківській області

НЕ ШТРАФ, А СИГНАЛ: ЯК ДЕРЖАВА РЕАГУЄ НА ПРОПУСКИ ШКОЛИ

Право дитини на освіту належить до фундаментальних прав, гарантованих як національним, так і міжнародним законодавством. Водночас сучасні виклики, зокрема пандемія COVID-19, а згодом і збройна агресія проти України суттєво трансформували освітній процес, оголивши низку проблем, пов'язаних із доступом дітей до навчання та контролем за його забезпеченням.

У цьому контексті значного резонансу набули зміни від 25.06.2026 [1] до постанови КМУ «Про затвердження Порядку ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку, вихованців та учнів» від 13.09.2017 №684 [2] (далі – Постанова). Так, п.9 Постанови, тепер передбачає обов'язок відповідальних працівників закладів освіти *«інформувати органи Національної поліції про дітей, які не відвідують навчальні заняття протягом десяти робочих днів поспіль з невідомих або без поважних причин»*. У медіа ці новели були інтерпретовані як «запровадження штрафів» та «жорсткішу відповідальність» за прогули, що зумовило суспільну дискусію. Виникає питання: чи дійсно йдеться про новий механізм покарання батьків, чи про інструмент захисту прав дитини?

Для чого це потрібно?

Захист дитини у пріоритеті держави. Про це свідчить і значний розвиток законодавства у сфері захисту дитини, так і заявлена спрямованість роботи Офісу Генерального прокурора щодо максимальних термінів покарань осіб, які вчинили кримінальні правопорушення щодо дитини.

Сам по собі факт пропуску занять не свідчить про порушення прав дитини, однак у сукупності з іншими обставинами може виступати індикатором неблагополуччя. Так, пропуск дитиною занять без поважних причин може

Наукове видання

**ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ.
МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції**

м. Одеса, 19 червня 2026 року

Підп. до друку 18.06.2026. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум.-друк.арк 26,16. Обл.-вид. арк. 31,04
Надруковано з готового оригінал-макета
Редакційно-видавничий відділ
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, вул. Успенська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП №3507 від 25.06.2009